

TRACTAMENT INTEGRAT DE LA LLENGUA I LA LITERATURA EN UNA
ZONA CASTELLANOPARLANT

Bernat López i Gisbert
Rafael Medina Martínez
IES La Torreta (Elda)

INTRODUCCIÓ

Davant la problemàtica que l'ensenyament del valencià té a localitats de parla castellana com Elda (l'Alt Vinalopó), on els alumnes arriben a la Secundària amb fortes mancances d'aprenentatge i ús real de la llengua, ens vam veure obligats a encetar un canvi en el model d'ensenyament per tal d'invertir el procés anterior i especialment modificar les actituds —negatives— amb què ens arriba l'alumnat. En aquest sentit, arribarem a la conclusió que aprendre una llengua significa aprendre a comunicar-se en eixa llengua, i que havíem de prioritzar sobretot la capacitat d'entendre i fer-se entendre amb fluïdesa, ja que el significat és més important que la forma. És per això que passarem a una metodologia de treball basada en l'enfocament comunicatiu. Concretament en la següent exposició ens centrarem en l'experiència duta a terme a l'IES La Torreta (d'Elda) on treballem com a professors definitius.

1. L'ENTORN EN EL QUAL ES TREBALLA

Per a poder invertir les actituds dels alumnes i encetar un ensenyament adequat de la llengua cal conèixer primerament el context en què es treballa. Per això, vam elaborar una anàlisi detinguda de la situació sociolingüística dels nostres alumnes.

1.1 ELDA: POBLACIÓ CASTELLANOPARLANT

Elda està situada a la comarca de l'Alt Vinalopó i centrada econòmicament en la producció del calcer. Fins el segle XVIII el valencià hi va ser present. Un dels motius que va provocar la seua desaparició va ser l'allau migratori de l'interior peninsular (fonamentalment Castella-la Manxa, Múrcia i algunes províncies d'Andalusia).

Per tot això, en l'actualitat, Elda està considerada com a localitat castellano-parlant segons la llei d'Ús i Ensenyament del valencià; cosa que dona caràcter optatiu a l'assignatura, i permet els alumnes fer-se exempts. Es genera, aleshores, una problemàtica organitzativa i acadèmica pel que fa a l'aprenentatge de la llengua.

1.2 PREJUDICIS LINGÜÍSTICS

És important conèixer quins són els prejudicis lingüístics amb què els nostres alumnes arriben a la secundària per a poder modificar i canviar les seues actituds.

1.2.1 REBUIG SOCIAL I FAMILIAR

Aquests prejudicis es dirigeixen fonamentalment a l'ús oral de la llengua, al simple fet de parlar-la, així com a l'aprenentatge. Frases típiques que exemplificarien aquest fenomen són: *no te entiendo, háblame bien, estamos en Elda...* fins arribar a les que presenten trets clarament pejoratius com: *a mí no me gusta, a mí me hablas en castellano, háblame en cristiano*.

Evidentment en aquest context on els prejudicis apareixen a cada moment s'ha de comprendre com l'alumnat —adolescent com és— esdevé un perfecte reflex de la societat en què viu. És així com els alumnes arriben a la secundària *carregats* amb un gran bagatge de prejudicis negatius envers el valencià, cosa que dificulta l'ensenyament i l'aprenentatge.

1.2.2 INVERSIÓ DEL PROCÉS

Per tal d'eliminar els prejudicis citats anteriorment trebalem amb l'alumnat amb l'objectiu de modificar les actituds negatives i convertir-les en positives. Es tracta de positivitzar la negativitat. La manera com s'inverteix aquest procés és mitjançant l'aplicació de tots els mecanismes que més endavant s'explicaran. És només d'aquesta manera com es pot començar a ensenyar a aprendre la llengua, perquè un estudiant que rebutge el valencià difícilment podrà tenir èxit en l'aprenentatge i en l'ús oral de la llengua.

1.3 CONTACTES REALS AMB LA LLENGUA ATENENT A LES HABILITATS LINGÜÍSTIQUES³⁷

1.3.1 ESCOLTAR

És l'habilitat lingüística que més contacte amb el valencià proporciona. Sobretot per la influència de la televisió, i concretament, per la influència d'algunes sèries de dibuixos animats amb les quals els mateixos alumnes asseguren que han crescut. A més, també cal tenir present en aquest sentit l'existència de familiars i amics que són valencianoparlants perquè procedeixen d'algun poble veí valencianoparlant (Petrer, Monòver, Pinós, Novelda...). El contacte es dona de vegades amb els pares o altres familiars d'algun amic que parlen valencià entre ells, però que canvien immediatament al castellà quan es dirigeixen a ell.

Un altre fenomen molt present a Elda és l'anomenada substitució lingüística. Molt freqüent és la situació en què uns pares valencianoparlants que s'han traslladat a Elda (normalment per motius laborals) parlaran ja sempre castellà als seus fills, únicament i exclusiva pel fet d'haver canviat el lloc de residència.

En qualsevol cas, insistim en la funció difusora del valencià que ha tingut la televisió, i en la importància que hauria pogut tenir (o podria tenir) si es proposara realment aquest objectiu com a prioritari, i tractara d'ampliar la quantitat de programació en la nostra llengua.

1.3.2 PARLAR

La necessitat que tenen els alumnes d'Elda de parlar valencià és nul·la. Sobretot per la inexistència de gent que els parles la llengua i pel canvi immediat al castellà que se'ls fa en cas de trobar algú habilitat per a fer-ho. En la majoria de casos aquestes persones capaces de parlar valencià són les mateixes que ja hem esmentat en l'apartat 1.3.1: amics, familiars, familiars d'amics...

Una menció especial mereixen els pocs casos d'alumnes que tenen el castellà com a llengua materna però que, per decisió pròpia, opten per mantenir el valencià que ha desaparegut una o dues generacions abans.

³⁷ Vegeu annex 1. S'hi inclou l'enquesta que passem al alumnes sobre el procés d'aprenentatge i el contacte amb el valencià.

Aquest grup d'alumnes està constituït fonamentalment per aquells que han modificat les seues actituds negatives envers l'aprenentatge i l'ús de la llengua.

Evidentment, aquest alumne no parlarà a partir d'eixe moment sempre en valencià, però sí que s'ha aconseguit que l'use (i no la perda) en situacions concretes: conversa amb els iaïos valencianoparlants, esporàdicament amb amics i familiars d'amics...

1.3.3 LLEGIR

La majoria de textos que arriben als alumnes estan escrits en la llengua majoritària, per tant, la necessitat que tenen de llegir en valencià també és nul·la. Els pocs textos que els arriben en valencià, estan escrits en bilingüe (publicats, per exemple, per l'Ajuntament de Petrer, alguna institució cultural de la comarca, les universitats...); per la qual cosa opten sistemàticament per la lectura en castellà.

A l'igual que abans, hem de remarcar l'existència d'un reduït grup d'alumnes que opta, per decisió pròpia, per la lectura en valencià.

1.3.4 ESCRIURE

De totes les habilitats lingüístiques, escriure és, sense cap mena de dubte, la menys assolida. La necessitat és inexistent, i fins i tot, eixe grup d'alumnes del qual hem parlat anteriorment mostra clares reticències a escriure un text en valencià si no està dins de l'àmbit acadèmic, malgrat que se'ls ha explicat detingudament que un escrit en valencià dirigit a l'Administració Pública té la mateixa validesa que si està escrit en castellà.

2. L'INSTITUT

2.1 TIPUS D'ALUMNES

És important conèixer amb quina mena d'alumnes hi treballem per a poder aconseguir l'objectiu de modificar les actituds.

2.1.1 ALUMNES D'ELDA SENSE CAP RELACIÓ FAMILIAR AMB EL VALENCIÀ

Es tracta d'alumnes nascuts a Elda fills de pares immigrants peninsulars. S'inclouen, a més, dins d'aquest grup els alumnes —minoritaris—

nascuts a Elda fills de pares també eldencs. En qualsevol cas, el contacte amb la llengua és quasi nul.

2.1.2 ALUMNES D'ELDA AMB ALGUNA RELACIÓ FAMILIAR AMB EL VALENCIÀ

Es tracta d'alumnes d'Elda fills de pares o iaies valencianoparlants (procedents dels pobles valencianoparlants de la comarca). També formen part d'aquest grup els alumnes que conserven familiars més llunyans valencianoparlants. En tot cas, cap d'aquests alumnes ha mantés l'ús oral de la llengua.

2.1.3 ALUMNES NOUVINGUTS

Primerament cal destacar el grup d'estudiants sud-americans (Colòmbia, Equador, Bolívia) que representa el 80% dels nouvinguts. En segon lloc, trobem els alumnes procedents dels països de l'Est (Romania, Rússia, Ucraïna, Armènia) que constitueixen el 20% del total de l'alumnat nouvingut.

L'alumnat sud-americà normalment és exempt de l'assignatura. Per contra, el grup procedent de l'Europa de l'Est la cursa i no té prejudicis. Tot i que darrerament hem observat un augment favorable a l'aprenentatge de la llengua per part del primer grup, s'ha de dir que no estem en els paràmetres desitjables de no-exempció. Per això hem iniciat un procés de conversa amb els pares per convèncer-los de la idoneïtat del valencià i de la importància de matricular-se en l'assignatura.

Troblem interessant el fet que els alumnes sud-americans que es relacionen quotidianament amb els d'Elda, és a dir, estan plenament integrats, cursen l'assignatura i tenen una actitud cap a la llengua similar a la dels seus companys eldencs.

2.1.4 ALUMNES QUE ARRIBEN A L'INSTITUT PROCEDENTS D'ALTRES CENTRES

Ens referim ací als alumnes que han cursat l'ESO en un institut diferent al de La Torreta, però que per diverses raons s'han matriculat en aquest IES per a fer el batxillerat. Es tracta d'alumnes procedents d'altres instituts d'Elda o de Petrer.

Pel que fa als alumnes procedents dels pobles valencianoparlants, cal dir que la majoria parla la llengua; això no obstant, en el contacte diari amb els companys d'Elda usa sempre el castellà. En qualsevol cas, hem de remarcar que la presència d'alumnes valencianoparlants dins de les aules de batxillerat genera en el grup castellanoparlant una actitud positiva que els fa veure el valencià amb *tímida* normalitat.

Per una altra banda, s'ha de dir que els alumnes procedents d'altres instituts de la localitat presenten greus mancances en relació tant a les actituds com a l'ús de la llengua oral.

És per tot açò que hem iniciat una tasca de coordinació amb els altres instituts d'Elda per tal de treballar conjuntament tots aquestos aspectes relacionats amb l'oralitat.

2.2 LA PROBLEMÀTICA DE L'EXEMPCIÓ

Com hem dit abans, la llei d'Ús i Ensenyament del valencià classifica la localitat d'Elda com a castellanoparlant. És així com es permet als alumnes tenir dret a l'exempció de l'assignatura de valencià. Tot açò provoca greus problemes organitzatius als centres de secundària si no es vol que els alumnes que cursen valencià compartisquen l'aula amb els exempts. Les solucions que hem establert han sigut les següents:

2.2.1 USAR LES HORES DE REFORÇ DEL DEPARTAMENT DE VALENCIÀ PER A EXTRAURE L'ALUMNAT EXEMPT DE L'AULA

Es comprovà que era més important traure els exempts de l'aula on s'impartix valencià, que dedicar les hores de suport a l'atenció dels alumnes de valencià que ho necessiten. Es pretén així, beneficiar la totalitat d'alumnes de valencià abans que prestar una atenció més individualitzada. D'aquesta manera l'assignatura de valencià s'imparteix amb la dignitat acadèmica que li pertoca.

2.2.2 HORARIS EN PARAL·LEL

Dos professors del departament que s'encarreguen de fer classe en dos grups del mateix nivell fan coincidir les tres hores setmanals. De manera que un d'ells fa classe als alumnes que fan valencià dels dos grups, mentre que l'altre s'encarrega dels exempts d'ambdues classes.

En cas que el professor que imparteix l'assignatura es trobe amb un gran nombre d'alumnes, l'altre li facilitarà la tasca docent i s'ocuparà dels alumnes amb necessitats educatives especials (ACIS significatius i no significatius).

2.2.3 HORARIS EN TRIANGLE

Tres professors del departament s'encarreguen de fer classe en dos grups del mateix nivell educatiu i fan coincidir les tres hores setmanals. D'aquesta manera dos professors imparteixen l'assignatura en els dos grups, mentre que el tercer professor s'encarrega dels alumnes exempts d'ambdues classes.

En cas necessari, el professor que s'ocupa dels exempts podria atendre també els alumnes amb necessitats educatives especials.

Quan un dels dos professors que fan l'assignatura no assisteix al centre, el tercer professor haurà de substituir el professor absent. Així, serà un dels professors de guàrdia el que vigile els alumnes exempts (açò és possible gràcies a l'acord unànim dels membres de la Comissió de Coordinació Pedagògica de l'IES La Torre).

3. COM I QUÈ TREBALLEM

3.1 FORA DE L'AULA

3.1.1 REDUCCIÓ DEL NOMBRE D'ALUMNES EXEMPTS

Una de les principals dificultats amb què ens trobàvem era el gran nombre d'exempts. Per això vam decidir eliminar la sol·licitud d'exempció del sobre de matrícula, i adjuntar-hi un full explicatiu sobre els avantatges que implica estudiar valencià.

Una altra de les mesures per potenciar la matrícula en l'assignatura és intentar convèncer personalment l'alumne que ens arriba a primer de l'ESO. Aquest fet sempre va acompanyat d'una conversa amb els pares i del seu consentiment.

3.1.2 LA CONTINUÏTAT DEL PROFESSORAT

Els professors definitius del centre tenim la filosofia d'intentar treballar amb el mateix grup d'alumnes el màxim d'anys possible. Per això, agafem un primer de l'ESO i continuem amb el mateix grup durant tota

la secundària. Aquesta continuïtat és possible gràcies a la tasca del Cap d'Estudis que cada curs acadèmic intenta mantenir els mateixos alumnes en eixos grups en què nosaltres treballem. D'aquesta manera s'aconsegueix conèixer els alumnes i millorar la comunicació oral i l'aprenentatge.

Aquesta mateixa idea s'aplica als alumnes de quart d'ESO que continuen amb el mateix professor de valencià fins a segon de batxillerat. En aquest cas els alumnes que arriben nous a l'institut a primer de batxillerat, aprenen la metodologia de treball basada en l'oralitat també a partir de l'exemple dels seus companys, que sí que han cursat l'ESO al centre.

3.1.3 RELACIÓ EXCLUSIVA PROFESSOR-ALUMNE EN VALENCIÀ

La metodologia de l'assignatura inclou com a element bàsic de la comunicació el fet que l'alumne sempre ha de parlar en valencià al professor (no sols dins l'aula sinó també fora: al centre o al carrer).

3.1.4 PROMOCIÓ DE L'ÚS DE LA LLENGUA I DE LA LITERATURA

Per tal de desenvolupar correctament la nostra tasca docent, pensem que és important traure el valencià de l'aula i llevar-li l'etiqueta d'assignatura reduïda a tres hores setmanals. Sols així, aconseguirem donar-li normalitat a la llengua. Amb aquest objectiu vam encetar les següents activitats.

3.1.4.1 ENCONTRES AMB ELS ESCRITORS

Cada curs acadèmic almenys un escriptor visita l'institut per a fer una xarrada sobre una de les seues obres que els alumnes han llegit prèviament. A l'acte s'intenta donar un protagonisme especial als alumnes, ja que ells fan una presentació de l'autor i, després de la breu xarrada de l'escriptor, dirigeixen un col·loqui amb preguntes que ells han preparat.

Els alumnes comencen l'acte amb una presentació de la ciutat d'Elda i de l'institut a l'escriptor. A continuació, fan un breu repàs de la seua trajectòria literària, i finalment una reflexió personal sobre la novel·la llegida. A partir d'uns escrits que s'encomana als alumnes on analitzen i comenten l'obra, el professor selecciona els fragments més representatius

i interessants que constituïran el text definitiu que els alumnes llegiran davant l'autor. Per a dur a terme correctament la lectura de tots els textos de presentació, els alumnes seleccionats assagen amb la supervisió dels professors tota aquesta primera part de la visita de l'escriptor.

Pel que fa a la xarrada de l'autor hem de dir que pactem amb ell que la seua intervenció serà relativament breu per a deixar temps per al posterior col·loqui.

Aquesta tercera i darrera part, el col·loqui entre els alumnes i l'escriptor, es basa en la realització de preguntes prèviament pensades per part dels alumnes, ja que en una de les sessions preparatòries de l'activitat, els alumnes han de preparar de manera obligatòria almenys dues preguntes que faran a l'autor. D'aquesta manera es produeix un diàleg real i oral entre escriptor i lectors.

Per finalitzar aquesta activitat, hi ha un debat a classe posterior a la visita de l'escriptor on els alumnes comenten les impressions i la nova informació adquirida al voltant de la lectura.

En conclusió, amb una experiència tan enriquidora, els alumnes veuen *in situ* un autor que escriu i parla en valencià, i senten la llengua com a útil perquè l'han utilitzada fora de l'aula. De fet, encara que tots els alumnes s'han sentit participants (en el col·loqui), especialment quatre (els que han fet la presentació de l'autor i el moderador) han estat els veritables protagonistes juntament amb l'escriptor de la xarrada.

Fins aquest moment els escriptors que ens han visitat són: Isabel Clara-Simó, Vicent Pasqual, Silvestre Vilaplana, Josep Lluís Doménech, Josep Lozano, Carme Miquel, Maria Barbal, Albert Hernández i Xulvi, Urbà Lozano, Carles Cortés, Pasqual Alapont, Manel Joan i Arinyó, Raquel Ricart, Tomàs Llopis i Toni Doménech.

3.1.4.2 TÀNDEMS LINGÜÍSTICS

Per tal de millorar la competència i l'ús de la llengua entre els alumnes també portem a terme una activitat de tàndems lingüístics.³⁸ Es tracta de parelles lingüístiques on un interlocutor (que domina la llen-

³⁸ Vegeu annex 2. A tall d'exemple, s'hi inclouen les preguntes de dues sessions de tàndems lingüístics i les enquestes avaluadores.

gua) fa de guia, i l'altre (aprenent de la llengua) fa de receptor en una conversa dirigida.

Donat el context castellanoparlant en què treballem, hem de matissar primerament que els alumnes-guia no tenen un domini complet quant a la competència oral. Tot i això aquests alumnes-guia són alumnes de quart de l'ESO que durant tota la secundària han après la llengua des del punt de vista oral que ací exposem. Per tant, el domini lingüístic sempre és molt major al dels alumnes-receptors, els quals són de primer d'ESO i sempre presenten greus mancances pel que fa al coneixement i ús de la llengua.

Abans de començar els tàndems pròpiament dits, realitzem una reunió amb el grup d'alumnes-guia i una altra amb els alumnes-receptors per tal d'explicar-los el funcionament de l'activitat.

En la reunió se'ls explica l'horari (cada divendres des de les 10:40 fins a les 11:00) i el lloc de realització (una aula determinada). A més, als alumnes-guia els informem que a l'inici de cada sessió se'ls lliurarà el guió de la conversa d'eixa setmana. D'aquesta manera als alumnes-guia els resulta més fàcil dirigir la conversa, perquè se senten més segurs. Igualment insistim que hauran de corregir l'alumne-receptor de la mateixa manera que els professors ho fem en l'aula. És a dir, davant d'una errada l'alumne-guia haurà de corregir l'alumne-receptor, i aquest immediatament repetirà l'esmena.

Durant els dos anys de realització d'aquesta activitat, la participació dels alumnes ha sigut tan elevada que cada trimestre hem hagut de canviar els alumnes-guia i els alumnes-receptors.

3.1.4.3 ACTIVITATS EXTRAESCOLARS

Les activitats extraescolars guarden una relació directa amb la llengua, la literatura i el seu ús, per això totes les que són programades al llarg del curs han d'implicar una interacció de l'alumne amb el valencià.

Per tant, en les activitats que realitzem comprovem que tota la documentació que s'entrega a l'alumne (tant per part del professor com per part de les institucions a visitar): fullets informatius, guies, vídeos, informació prèvia... està en valencià.

Habitualment visitem un poble on l'ús oral de la llengua és viu per tal de fomentar la interacció. A tall d'exemple podem citar: el monestir de la Valldigna, ruta literària per la Castalla de l'obra *Els Lumumba* de Toni Doménech, el castell de Xàtiva, el barri antic d'Alzira i de Xàtiva, el museu de la Festa d'Elx, la ciutat de Barcelona (incloent-hi la Plaça del Diamant), o Andorra.

A l'igual que ocorria amb la visita a l'institut d'un escriptor, el darrer aspecte de l'activitat extraescolar que treballem consisteix en un debat a classe on els alumnes comparteixen i recorden les experiències viscudes.

3.1.4.4 CLASSES PER A L'OBTENCIÓ DEL CERTIFICAT DE GRAU MITJÀ DE LA JUNTA QUALIFICADORA

L'interés despertat per la importància de tenir el títol de Grau Mitjà de la Junta com a requisit o mèrit per accedir a un lloc de treball de l'Administració Pública valenciana, cada vegada té un ressó més gran entre els alumnes. Per aquest motiu vam iniciar classes de preparació per a l'examen de la Junta. Aquestes classes són de caràcter voluntari, i tenen lloc fora de l'horari lectiu. Malgrat això hem comprovat que l'assistència i l'interés per l'aprenentatge han desbordat les nostres previsions. El percentatge d'aprovat (en Grau Mitjà i fins i tot en el Grau Superior) ha provocat un reclam en la resta d'alumnes. En aquest sentit, trobem significatiu el fet que l'equip directiu reconeix a aquests alumnes el seu treball i esforç amb un diploma que es lliura públicament en un acte oficial a la fi del curs.

3.1.4.5 PROMOCIÓ DE L'ÚS AMB ALTRES INTERLOCUTORS

Intentem ací que els alumnes usen la llengua en qualsevol moment, ja siga amb professors valencianoparlants d'altres assignatures, o bé, amb altres persones que no pertanyen a l'àmbit docent (conserges, pares o qualsevol altra persona valencianoparlant).

3.2 DINS DE L'AULA

3.2.1 DISTRIBUCIÓ DE L'HORARI SETMANAL

De les tres hores setmanals que es dediquen a l'assignatura de valencià, les dues primeres es destinaran a la tasca més tradicional (gramàti-

ca, ortografia, conceptes...), i la tercera serà exclusivament per al llibre de lectura obligatòria (segons s'explica en el punt 3.2.2).

Cal tenir present que l'ensenyament de l'assignatura en les dues primeres sessions setmanals també estarà orientada a la pràctica de l'oralitat: l'alumne pot repetir les nocions teòriques explicades, comentar detingudament la resolució d'un exercici... En definitiva, es tendirà sempre a facilitar la participació oral de l'alumne aprofitant qualsevol situació que es puga donar en l'aula, o fins i tot, en el centre, per a començar un debat o un col·loqui amb els alumnes.

La manera de fer veure a l'alumne les errades orals és corregir-lo immediatament i obligar-lo a repetir l'estructura correctament. En el cas que siguen molt nombroses les errades en una mateixa frase, el professor sols en corregeix una o dues per tal de no complicar la comunicació, amb l'objectiu de minvar la quantitat d'errades al llarg del curs i de millorar l'ús oral del valencià.

A més a més, intercalat en alguna de les tres sessions (és recomanable la tercera hora, perquè, tal i com expliquem en l'apartat 3.2.2, en aquesta hora els alumnes portaran el llibre de lectura a classe) es realitza un dictat setmanal que els mateixos alumnes han d'autocorregir. D'aquesta manera reforcem el vessant ortogràfic de la llengua.

3.2.2 EL LLIBRE DE LECTURA OBLIGATÒRIA

L'eix fonamental és que aquesta sessió de la setmana és completament oral. Es tracta d'una sessió centrada en una lectura dialògica. El primer dia que es treballa la lectura obligatòria, l'alumne duu el llibre a classe i s'intenta generar un interès per la seua lectura mitjançant activitats com: anàlisi dels elements paratextuals (portada i contraportada), comentari de les expectatives que pot generar el títol de l'obra, relació dels possibles dibuixos que incloga la portada amb el títol del llibre... El que es pretén és ensenyar a l'alumne a endinsar-se en la lectura d'una nova història. Es tracta d'un mètode que l'alumne podrà traslladar a qualsevol altra lectura que faça de manera personal.

A partir d'aquesta primera sessió del llibre obligatori, el professor mana una quantitat determinada de pàgines que els alumnes lligen a casa. S'ha d'insistir molt que l'èxit de la classe depén de la lectura a casa dels

capítols assenyalats, perquè en l'aula els alumnes aniran explicant l'argument d'allò que han llegit a partir de les preguntes preparades pel professor. Inevitablement els mateixos alumnes matisaran, ampliaran, corregiran... les intervencions dels seus companys. Així hem aconseguit entrar en una dinàmica de grup en què són els alumnes els que parlen (i no el professor, que es limita únicament a ser el moderador-corrector i a dirigir el col·loqui).

En els primers cursos de l'ESO (i en els que es considere necessari), després de la primera sessió d'anàlisi dels elements paratextuals, es pot iniciar la lectura de l'obra en veu alta per tal que la història capte els alumnes. Les activitats orals serien les mateixes; després de la lectura d'un xicotet fragment, els alumnes anirien fent resums orals, matisacions, comentaris... amb l'ajut del professor.

Aquest treball també es pot combinar amb la dedicació d'alguna hora a la lectura en silenci a l'aire lliure. Es tracta de traure els alumnes al pati perquè individualment lligen i, en conseqüència, traure l'assignatura de valencià de l'aula. A més, s'aconsegueix que la lectura en valencià siga considerada una activitat lúdica. Fet que, en última instància, potencia més l'hàbit lector.

3.2.3 LECTURES VOLUNTÀRIES

Com el seu nom indica es tracta d'una activitat de caràcter voluntari; això no obstant, el professor pot fer una bona promoció (sumar 0.5 punts en la nota final de l'avaluació), de manera que s'aconsegueixca un gran nombre d'alumnes que opten per fer aquesta lectura voluntària.

Entre el professor i l'alumne es tria un llibre dels que disposa el departament en servei de préstec, i quan l'alumne se l'ha llegit (se li dona el temps que necessite), s'acorda una data en què l'estudiant tan sols haurà de contar oralment l'argument i respondre a les preguntes que el professor podrà fer-li. De la mateixa manera que amb la lectura obligatòria, ara també es tracta de dur a terme una lectura dialògica. El temps d'aquesta entrevista personal pot oscil·lar entre els 15 i els 20 minuts. Del que es tracta és que l'alumne parle en valencià durant una temps relativament extens. El que també s'aconsegueix amb aquesta tasca és allunyar la

lectura en valencià dels típics treballs sobre anàlisi dels personatges, del temps, l'argument... centrats en l'escriptura.

3.2.4 EXPOSICIONS ORALS DE LITERATURA

Una primera activitat que incloem en aquest apartat és la lectura de contes breus i la posterior exposició oral a classe. Es tracta de lliurar durant els primers dies de classe un recull de contes a un alumne. Aquest alumne triarà un dels contes, el llegirà a casa, i una o dues sessions després el contarà públicament als seus companys en els primers 5-10 minuts de classe. Una vegada contada la història, el llibre l'arreglarà un altre alumne que farà el mateix. Així successivament, fins que s'hagen contat a classe tots els contes del recull. Una condició és que tots els alumnes han d'haver exposat als seus companys almenys un conte al llarg de tot el curs.

A tall d'exemple, en el primer cicle de l'ESO es poden utilitzar versions adaptades de les rondalles d'Enric Valor, llibres de contes adreçats a la seua edat... En el segon cicle de l'ESO es pot recórrer a contes d'Edgar A. Poe, a les rondalles d'Enric Valor... I per a batxillerat es poden utilitzar els contes de Mercè Rodoreda, els de Pere Calders, les narracions d'Ernest Martínez Ferrando...

En segon lloc, incloem també ací el que hem anomenat exposicions orals dels temes de literatura. Aquesta activitat està dirigida exclusivament a primer de batxillerat. Es tracta de fer grups de 3 o 4 alumnes que triaran un dels temes de literatura: Ausiàs March, *Tirant lo Blanch*, Ramon Llull, Jaume Roig, El Misteri d'Elx i les Quatre Grans Cròniques. El professor els facilitarà fotocopiada la bibliografia bàsica perquè puguem preparar pel seu compte aquell tema que han seleccionat. A més, se'ls donarà també l'obra literària que estudien per tal que facen una selecció dels fragments que consideren representatius d'allò que estan preparant.

A continuació, cada grup d'alumnes acordarà amb el professor el dia (almenys 1 sessió completa) en què haurà d'exposar oralment (i sense llegir) als seus companys els continguts més importants d'allò que ha estat estudiant pel seu compte. Tots els alumnes faran una intervenció oral més o menys extensa, i a més, lliuraran als seus companys els frag-

ments que han seleccionat, per tal de mostrar-los en els textos tots aquells conceptes i característiques que van explicant.

Les explicacions teòriques, per tant, en aquestos casos les faran els alumnes i no el professor; no obstant, com que tot es farà baix la supervisió del professor, les explicacions seran igual de vàlides (cosa que farà que la resta de companys presten una major atenció).

En relació amb els fragments fotocopiats als alumnes, hem de dir que constituirà un aspecte fonamental de la nostra metodologia per a l'ensenyament dels temes de literatura, ja que considerem que sense una aplicació en els textos, els conceptes i les característiques literàries d'un autor o d'una època queden en l'aire i sense una captació real per part de l'alumnat. És més, per tal d'afavorir novament que els alumnes posen en pràctica l'oralitat de la llengua, i per tal d'assegurar-nos que entenen els textos i comprenen les seues característiques més importants, sempre realitzarem, després de l'anàlisi de qualsevol text, una sèrie de preguntes orals que els alumnes hauran de contestar. Preguntes encaminades a relacionar els textos amb els continguts teòrics explicats.

4. CONCLUSIÓ

Tot el plantejat al llarg d'aquesta exposició no es pot portar endavant ni tindre en consideració de manera aïllada, sinó que adquireix vertadera força i eficàcia en la mesura en què es treballa conjuntament. És evident que tot el que s'ha explicat no es pot aplicar de sobte en un curs acadèmic sense que no hi haja hagut un treball anterior. És per això, que l'èxit és fruit només d'una constància i d'una continuïtat d'anys. En definitiva, l'aplicació d'aquestes activitats contribueix a millorar el tractament integrat de la llengua i la literatura, a promocionar-ne l'ús, a eliminar prejudicis i a generar-hi una actitud positiva. A més, s'aconsegueix en un context castellanoparlant traure el valencià fora de l'aula.

Quan a la fi d'un cicle educatiu el professor comprova directament com un alumne pot mantenir una conversa fluïda i amb correcció, i com s'interessa per la lectura, es demostra que l'objectiu que inicialment cercava ha estat aconseguit amb èxit i amb la satisfacció que això implica.

ANNEX 1

Enquesta sobre el procés d'aprenentatge i el contacte amb el valencià

- 1- Relacions familiars o d'amics amb el valencià.
- 2- Quin procés has seguit per aprendre a parlar valencià? Què has trobat a faltar?
- 3- Has gaudit aprenent a parlar?
- 4- Per què parles? On?
- 5- Quin model de referència oral has seguit?
- 6- Quins avantatges penses que té parlar valencià?
- 7- Quina és la situació del valencià a Elda (família, amics, barri)? Com evoluciona en el temps?

A continuació reproduïm una sèrie de frases extretes de les respostes dels alumnes a aquesta enquesta. Frases que exemplifiquen tot el que en aquesta exposició hem explicat.

Quan estic parlant valencià em sent com si tinguera més coneixements, i simplement és que no conec la meua llengua.

Elisa Poveda, 1r de batxillerat Tecnològic

Les meues primeres relacions amb aquesta llengua han sigut gràcies a la televisió, perquè quan era petita m'agradaven els dibuixos de Punt 2 o Canal 9, i com que els personatges parlaven en valencià, vaig començar a escoltar valencià i a comprendre'l.

Laura Moreno, alumna de 1r de batxillerat Científic

El típic tòpic de "jo no entec" és una arma de defensa que no té cap argumentació, només que la burrera de no veure més enllà dels seus ulls.

Jennifer Hernández, 1r de batxillerat Humanístic

El valencià va morir als meus arrels, quan ma mare va nàixer i quan el meu iaio va arribar a Elda. I, com ningú en la meua família no el parlava, va romandre mort als meus cognoms, en Peidró i Vidal, i en els avis de mare. Estava tan a prop, que no m'havia adonat de la seua importància. I la seua importància romana i roman en el que transmet a l'hora de veure el món i entendre'l.

[...]

I per primera vegada vaig entendre el que em transmetien les paraules d'un llibre en valencià. [...] Vaig passar d'odiar a estimar, de mai no parlar a no callar...

[...]

Així vaig aprendre el més important. I el més important és estimar. Estimar la llengua.

Adrián Peidró, alumne de 1r de batxillerat Tecnològic

ANNEX 2

Guions de les converses per als tàndems lingüístics

1a sessió. Presentació i coneixement de les persones

- Com et dius?
- Quin curs fas?
- On vius?
- Com s'anomenen els teus pares?
- I els teus germans o germanes?
- Explica quines són les persones que formen la teua família.
- En què treballen els teus pares? On?
- D'on són (els pares i els avis)?
- Per què vingueren a viure a Elda?
- Sempre has estudiat valencià? Per què?
- Per què t'agrada estudiar valencià?
- Penses que aprendre valencià és útil i important?
- Has parlat valencià alguna vegada? En quins llocs?
- On has escoltat valencià?
- Has vist dibuixos de la televisió valenciana? Explica'ls.
- Quines són les teues aficions?
- Què fas a les vesprades?
- I durant el cap de setmana?

2a sessió. El temps lliure

- Què fas a les vesprades a més d'estudiar?
- T'agrada jugar? Per què?
- Amb qui jugues?
- On jugues? Descriu el lloc (parc, plaça, carrer...)
- Quin és el teu joc preferit? Explica'l.
- Quin joc t'agrada menys? Per què?
- A banda de jugar, tens altres aficions? Explica-les.
- Quan les practiques?
- On?
- Amb quines persones?
- Jugues o fas altres activitats amb els pares? I amb els avis? T'agrada? Explica què fas.
- Totes les activitats les fas amb amics? Jugues sol? Què t'agrada més?
- Són els aparells electrònics –consola- una mena de joc divertit? Per què? T'enganxa?
- Dediques el temps lliure a llegir? Quan? On?
- Quines són les teues lectures preferides? Per què?
- Hi ha alguna activitat o joc que no practiques, però que t'agradaria fer? Explica quina i per què.
- És important el temps lliure per a tu? Per què?
- Què faries si mai no tingueres temps lliure?
- Ho passes bé quan fas alguna de les activitats que has descrit abans?

Avaluació dels tàndems

Enquesta avaluadora per a l'alumne-guia

1. Penses que açò et serà útil en algun moment? Quan i per què?
2. Et sents ara més competent en valencià que abans per a continuar, participar o dirigir una conversa?

3. Creus que tens un domini acceptable de la llengua?
4. Has corregit el receptor? Creus que açò t'ha servit d'alguna cosa?
5. Parles amb el teu receptor en valencià quan te'l trobes en qualsevol lloc (dins o fora de l'institut)?
6. Què has après d'aquesta experiència (amistat, passar una bona estona, valencià...)?
7. Quines altres activitats t'agradaria que es feren per a millorar la conversa/ús del valencià?

Enquesta avaluadora per a l'alumne-receptor

1. És complicat parlar amb una persona (que no és el professor) en valencià?
2. Penses que aquesta experiència et serà útil en algun moment? Per què?
3. T'ha ajudat el guia a millorar l'ús del valencià? Com ho ha fet?
4. Et sents ara més competent en valencià que abans per a continuar o participar en una conversa?
5. Parles amb el teu guia en valencià quan te'l trobes en qualsevol lloc (dins o fora de l'institut)?
6. Quines novetats introduiries per a millorar l'activitat dels tandems?
7. Què has après d'aquesta experiència (amistat, passar una bona estona, valencià...)?
8. Quines altres activitats t'agradaria que es feren per a millorar la conversa/ús del valencià?